

**Wypowiedzi, które szerzą, propagują
i usprawiedliwiają nienawiść**

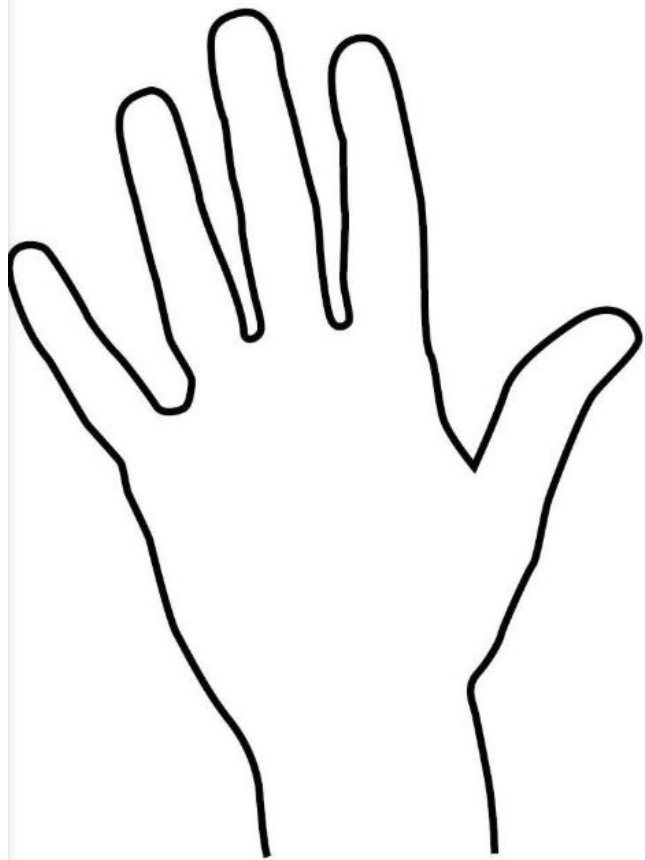
**OBRAZA
HEJT
MOWA NIENAWIŚCI**

Mowa nienawiści (ang. hate speech)

- używanie języka w celu rozbudzenia, rozpowszechniania czy usprawiedliwiania nienawiści, pogardy, jak również przemocy wobec konkretnych osób (z powodu ich przynależności do określonych grup)

DYSKRYMINACJA

www.tinyurl.com/MOWANIENAWISCI

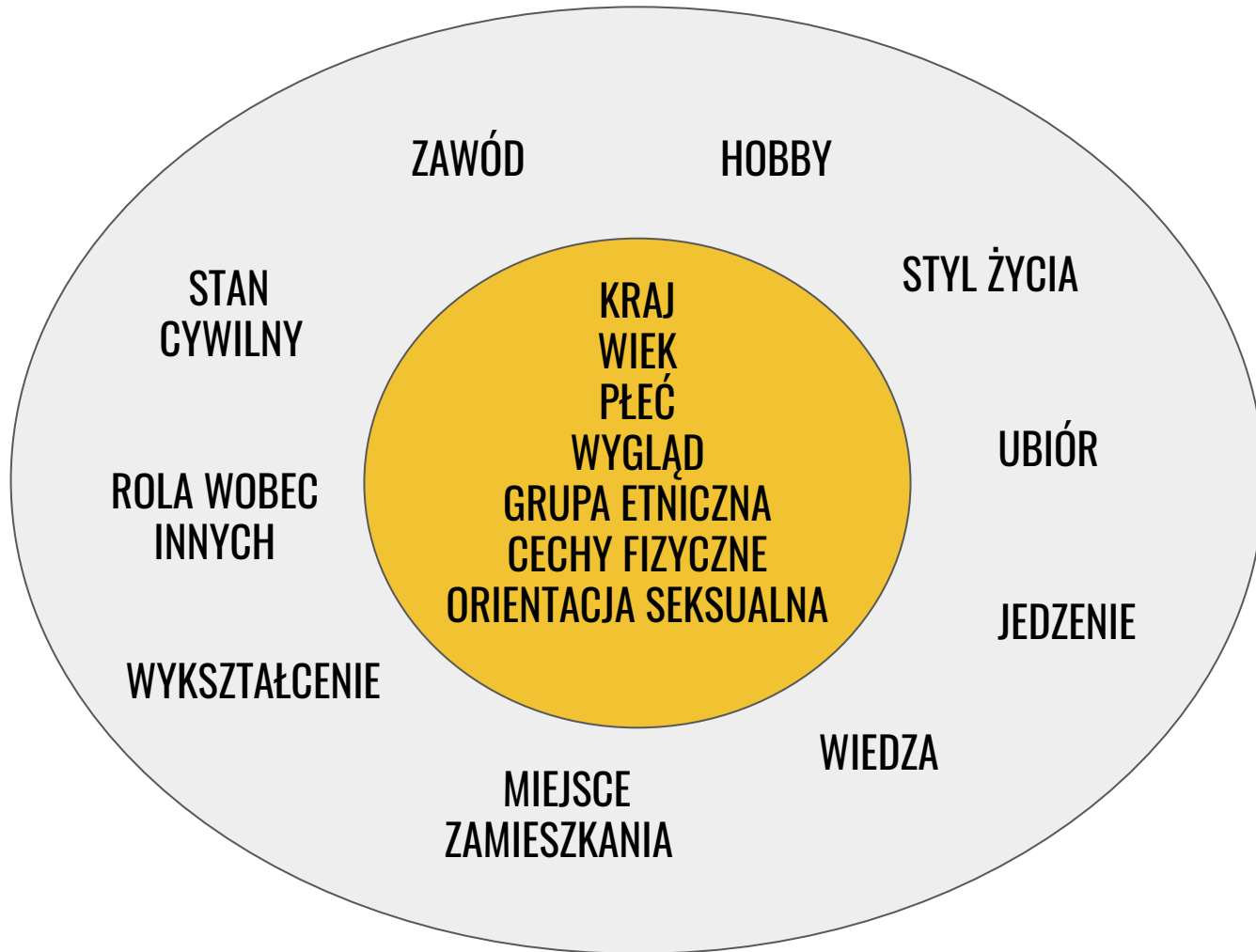
ZADANIE

Odrysuj na kartce dłoń.

Na każdym palcu wpisz kim jesteś

JESTEM...

(rzeczownik odnoszący się do roli, funkcji,
grupy, z którą się utożsamiasz itp.)

ZAWÓD

HOBBY

STAN
CYWILNY

STYL ŻYCIA

KRAJ
WIEK
PŁEĆ

UBIÓR

ROLA WOBEC
INNYCH

WYGLĄD

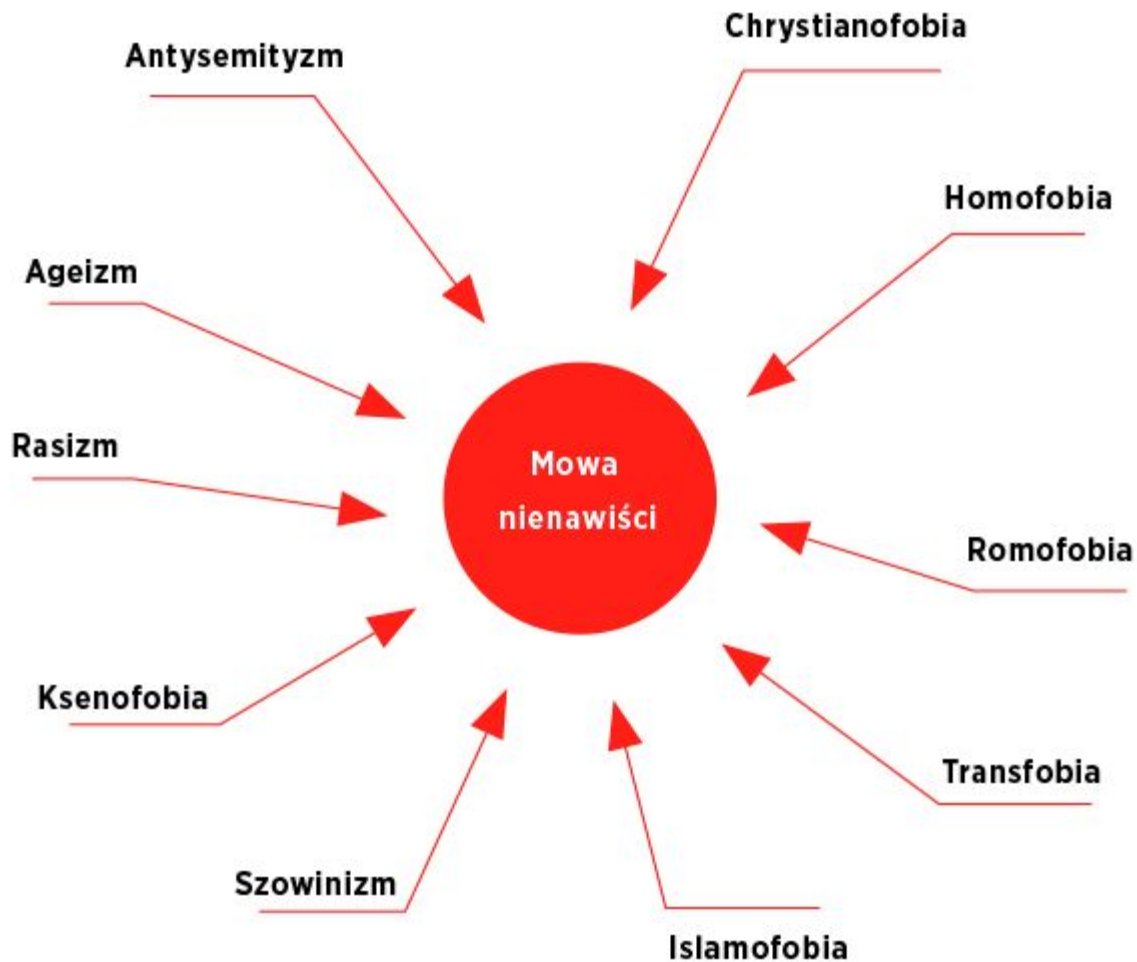
GRUPA ETNICZNA
CECHY FIZYCZNE
ORIENTACJA SEKSUALNA

JEDZENIE

WYKSZTAŁCENIE

WIEDZA

MIEJSCE
ZAMIESZKANIA

Seksizm

Lookizm

Adultyzm

Scholaryzm

Handicapizm

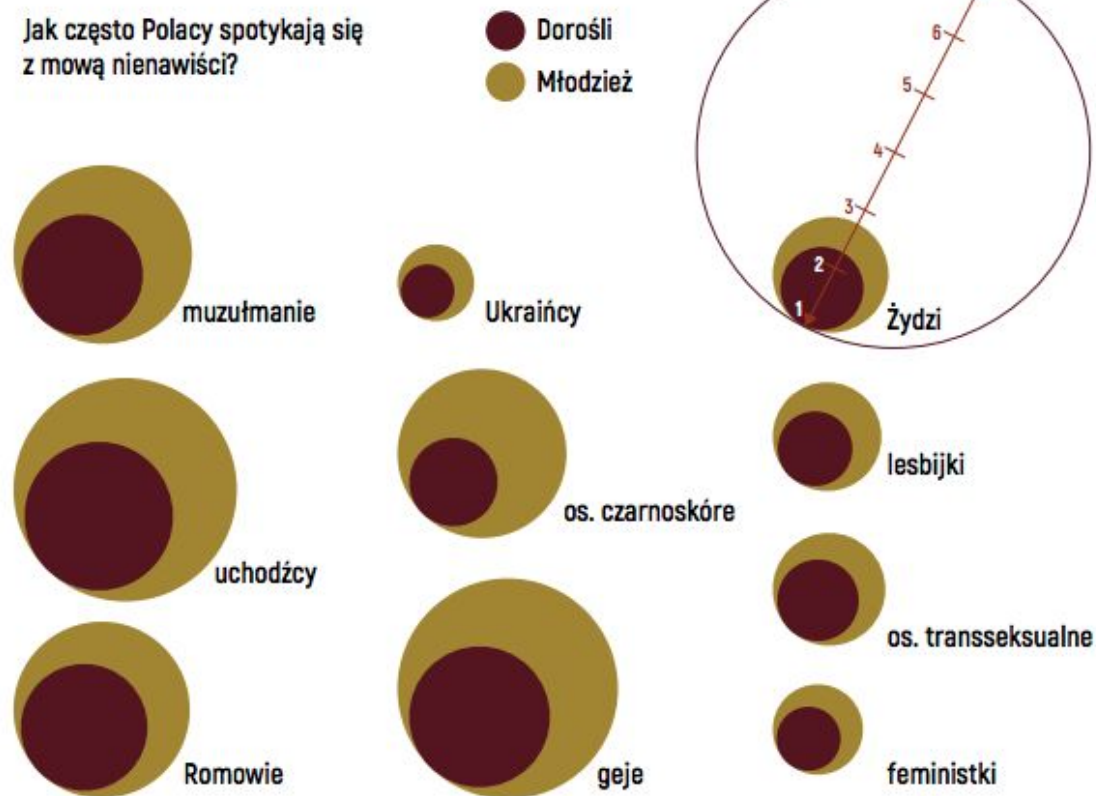
TEMATY DO DYSKUSJI

- CZY ZAWSZE POWINNIŚMY BYĆ DLA SIEBIE MILI?
- CZY WSZYSCY POWINNIŚMY SIĘ ZE SOBĄ ZGADZAĆ?
- CZY POWINNIŚMY AKCEPTOWAĆ WSZYSTKIE ZACHOWANIA?
- CO ROBIĆ JEŚLI Z KIMŚ SIĘ NIE ZGADZAMY?
- W INTERNECIE OBELGI SĄ MNIEJ BOLESNE?
- CZY POWINNIŚMY ZABRONIĆ INNYM MÓWIENIA TEGO CO CHCĄ, JEŚLI OBRAŻAJĄ INNYCH?
- CO TO ZNACZY: OBRAŻAĆ INNYCH?

Jak często Polacy spotykają się z mową nienawiści?

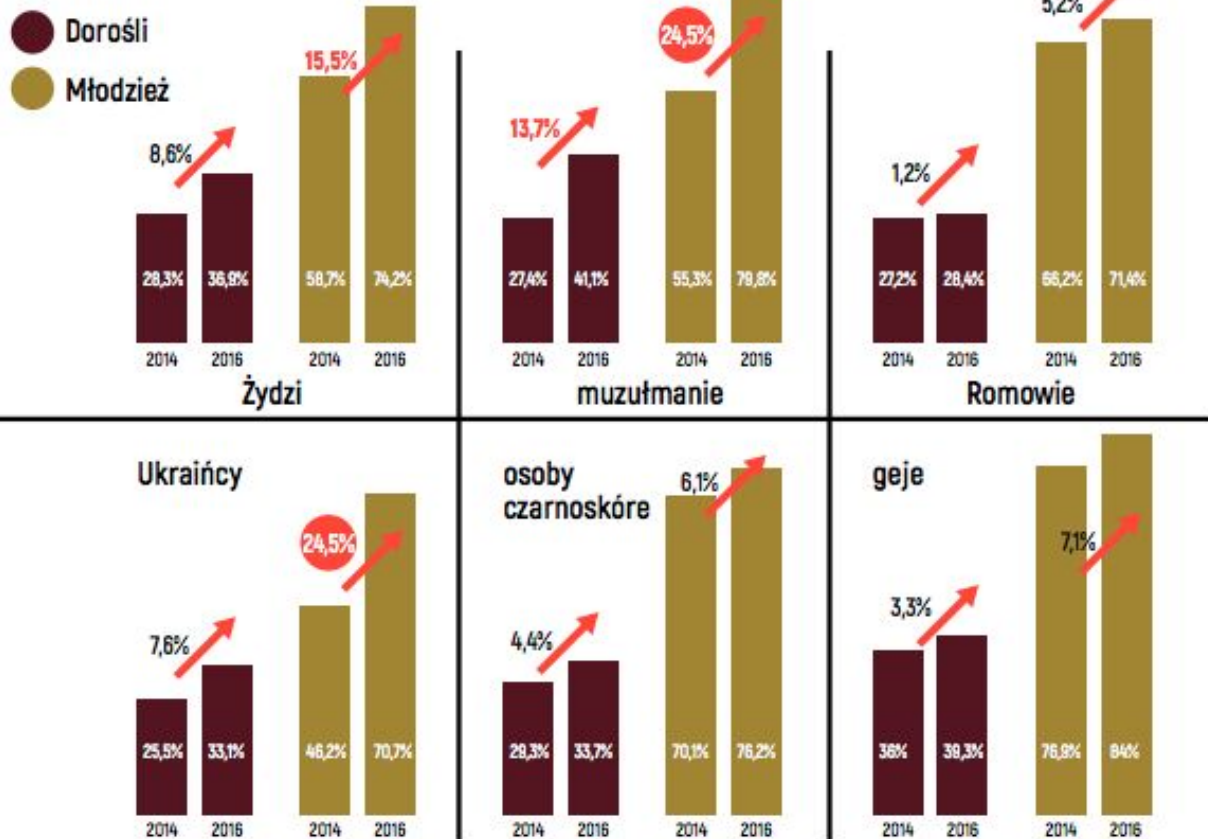
MOWA NIENAWIŚCI, MOWA POGARDY

Raport z badania przemocy werbalnej
wobec grup mniejszościowych

Fundacja im. Stefana Batorego
ul. Sapieżyńska 10a, 00-215 Warszawa
www.batory.org.pl

Rycina 1. Średnia deklarowana częstość kontaktu z mową nienawiści względem poszczególnych mniejszości w 2016 roku. Wyższa średnia oznacza częstszy kontakt z mową nienawiści względem danej grupy przez dorosłych (kolor brunatny) i młodzież (kolor oliwkowy).

Mowa nienawiści w internecie latach 2014 i 2016

Rycina 3. Procent Polaków (dorosłych i młodzieży) deklarujących kontakt z mową nienawiści względem różnych mniejszości w internecie w latach 2014-2016.

MOWA NIENAWIŚCI, MOWA POGARDY

Raport z badania przemocy werbalnej
wobec grup mniejszościowych

Fundacja im. Stefana Batorego
ul. Sapieżyńska 10a, 00-215 Warszawa
www.batory.org.pl

A jak ktoś jest pedałem, homoseksualistą, już tak mówiąc miło dla tej osoby, to bym z nią ograniczył kontakt, bo bym się brzydził, przyznam się szczerze, brzydziłbym się tej osoby, więc wolę nie wiedzieć. (raport TEA)

Wyobraża sobie pani chłopaka, który idzie ściśnięty rurkami różowymi, w jakiejś koszulce, fryzurka, okulary różowe albo niebieskie i idzie taka ciota. (raport TEA)

Pedał mówi się na chłopaka, który dba o siebie, bo np. układa sobie grzywkę rano i chodzi w rurkach. (raport TEA)

Jak chłopak ubierze te rurki takie czy coś, to ludzie zazwyczaj mówią... pedał, pedał. (raport TEA)

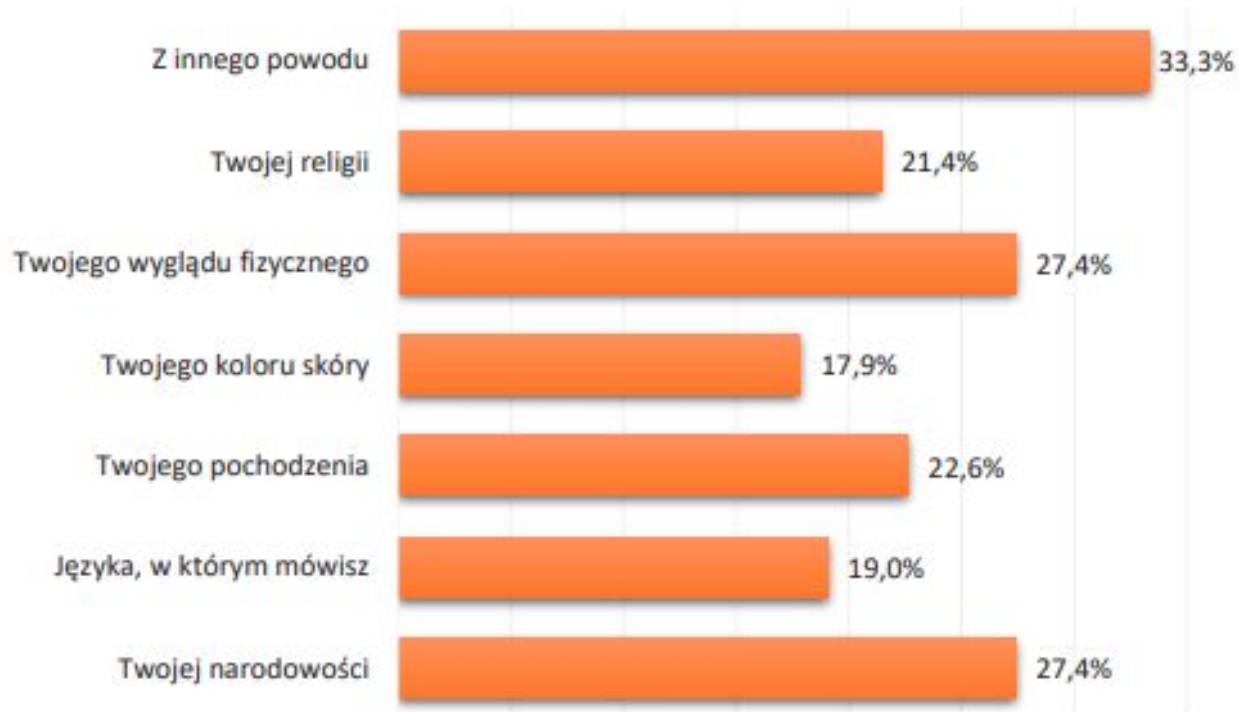
Dyskryminacja w szkole – obecność nieusprawiedliwiona. O budowaniu edukacji antydyskryminacyjnej w systemie edukacji formalnej w Polsce, red. K. Gawlicz, P. Rudnicki, M. Starnawski, Warszawa 2015.

Wykres 10.7. Jak często w ciągu OSTATNIEGO ROKU wysłałeś/aś nienawistny lub poniżający komentarz?

N=57 – młodzież w przedziale 11-17 lat, która w przeciągu ostatniego roku wysłała komunikat klasyfikowany jako mowa nienawiści

Wykres 10.5. Jak sądzisz, z jakiego powodu otrzymałeś/aś nienawistny komentarz? Czy było to z powodu...

N=84 - młodzież w przedziale 11-17 lat, która doświadczyła bezpośrednio mowy nienawiści

Tab. 33c. Rozkład procentowy odpowiedzi na pytanie „Czy spotkałeś się z sytuacją, że ktoś użył Internetu do:” z podziałem ze względu na wiek (G – gimnazjum, PG – szkoły ponadgimnazjalne).

	G	PG
	%	%
Poniżania, ośmieszania Twojego znajomego	50,5	62,9
Straszenia Twojego znajomego	29,8	37,0
Szantażowania Twojego znajomego	20,2	27,0
Wyzywania Twojego znajomego	54,0	63,4
Podszywania się pod Twojego znajomego	37,2	42,6
Rozpowszechniania kompromitujących materiałów na temat Twojego znajomego	26,0	38,0

Tab. 33b. Rozkład procentowy odpowiedzi na pytanie „Czy spotkałeś się z sytuacją, że ktoś użył Internetu do:” z podziałem ze względu na płeć (K – kobieta, M – mężczyzna).

	K	M
	%	%
Poniżania, ośmieszania Twojego znajomego	61,0	54,9
Straszenia Twojego znajomego	34,5	33,3
Szantażowania Twojego znajomego	24,3	23,6
Wyzywania Twojego znajomego	61,2	58,0
Podszywania się pod Twojego znajomego	44,2	35,5
Rozpowszechniania kompromitujących materiałów na temat Twojego znajomego	35,2	30,8

Tab. 34c. Rozkład procentowy odpowiedzi na pytanie „Czy zdarzyło się, że ktoś użył Internetu do:” z podziałem ze względu na wiek (G – gimnazjum, PG – szkoły ponadgimnazjalne).

	G	PG
	%	%
Poniżania, ośmieszania Ciebie	19,0	19,6
Straszenia Ciebie	11,7	14,8
Szantażowania Ciebie	11,1	11,0
Wyzywania Ciebie	31,9	32,3
Podszywania się pod Ciebie	14,2	11,6
Rozpowszechniania kompromitujących materiałów na Twój temat	12,5	12,4

Tab. 34b. Rozkład procentowy odpowiedzi na pytanie „Czy zdarzyło się, że ktoś użył Internetu do:” z podziałem ze względu na płeć (K – kobieta, M – mężczyzna).

	K	M
	%	%
Poniżania, ośmieszania Ciebie	18,3	20,1
Straszenia Ciebie	12,9	14,0
Szantażowania Ciebie	11,7	10,0
Wyzywania Ciebie	30,4	33,8
Podszywania się pod Ciebie	13,4	11,0
Rozpowszechniania kompromitujących materiałów na Twój temat	12,6	12,4

Tab. 36c. Rozkład procentowy odpowiedzi na pytanie „Czy spotkałeś/aś się z obrażaniem w Internecie osób ze względu na:” z podziałem ze względu na wiek (G – gimnazjum, PG – szkoły ponadgimnazjalne).

	G	PG
	%	%
Wygląd (atrakcyjność, sylwetka)	60,0	77,7
Ubiór (styl, typ ubrań)	46,9	72,0
Złą sytuację finansową, brak pieniędzy	28,4	39,4
Religię	31,3	58,5
Kolor skóry, rasę	41,7	62,3
Narodowość	30,2	57,4
Płeć	17,1	36,4
Preferencje seksualne	41,6	64,6
Poglądy	41,2	65,5
Upodobania (np muzyka, filmy etc)	32,7	45,5
Inne	15,7	19,8

Tab. 36b. Rozkład procentowy odpowiedzi na pytanie „Czy spotkałeś/aś się z obrażaniem w Internecie osób ze względu na:” z podziałem ze względu na płeć (K – kobieta, M – mężczyzna).

	K	M
	%	%
Wygląd (atrakcyjność, sylwetka)	75,0	66,4
Ubiór (styl, typ ubrań)	66,5	58,4
Złą sytuację finansową, brak pieniędzy	33,5	36,6
Religię	46,0	50,1
Kolor skóry, rasę	50,8	57,6
Narodowość	41,4	52,5
Płeć	23,9	33,9
Preferencje seksualne	55,2	56,1
Poglądy	57,0	54,4
Upodobania (np muzyka, filmy etc)	41,0	40,0
Inne	15,6	20,0

Tab. 37b. Rozkład procentowy odpowiedzi na pytanie „Czy kiedykolwiek byłeś/byłaś w Internecie celem ataków słownych ze względu na:” z podziałem ze względu na płeć (K – kobieta, M – mężczyzna).

	K	M
	%	%
Wygląd (atrakcyjność, sylwetka)	15,4	11,5
Ubiór (styl, typ ubrań)	7,6	8,4
Złą sytuację finansową, brak pieniędzy	3,9	3,4
Religię	4,2	5,0
Kolor skóry, rasę	3,6	4,8
Narodowość	3,9	12,5
Płeć	4,6	3,6
Preferencje seksualne	4,2	4,5
Poglądy	15,1	14,5
Upodobania (np muzyka, filmy etc)	12,4	10,9
Inne	5,6	6,4

Tab.37c. Rozkład procentowy odpowiedzi na pytanie „Czy kiedykolwiek byłeś/byłaś w Internecie celem ataków słownych ze względu na:” z podziałem ze względu na wiek (G – gimnazjum, PG – szkoły ponadgimnazjalne).

	G	PG
	%	%
Wygląd (atrakcyjność, sylwetka)	13,7	13,3
Ubiór (styl, typ ubrań)	7,4	8,4
Złą sytuację finansową, brak pieniędzy	4,0	3,6
Religię	3,4	5,3
Kolor skóry, rasę	5,0	3,8
Narodowość	5,5	9,7
Płeć	2,7	5,1
Preferencje seksualne	5,0	4,3
Poglądy	11,2	17,1
Upodobania (np muzyka, filmy etc)	11,8	11,4
Inne	5,4	6,6

Tab. 35a. Rozkład procentowy odpowiedzi na pytanie „Jeżeli zdarzyło się, że doświadczyłeś przemocy w sieci, to jak zareagowałeś?”.

	TAK	
	n	%
Szukałem pomocy u kolegów	169	17,9
Powiedziałem rodzicom (opiekunom)	183	19,4
Powiadomiłem nauczyciela	27	2,9
Zgłosiłem do administratora sieci	196	20,8
Nikommu nie mówiłem	367	39,0
Ogółem	942	100,0

Tab. 35b. Rozkład procentowy odpowiedzi na pytanie „Jeżeli zdarzyło się, że doświadczyłeś przemocy w sieci, to jak zareagowałeś:” z podziałem ze względu na płeć (K – kobieta, M – mężczyzna).

	K	M
	%	%
Szukałem pomocy u kolegów	20,1	14,8
Powiedziałem rodzicom (opiekunom)	27,3	11,1
Powiadomiłem nauczyciela	3,5	2,3
Zgłosiłem do administratora sieci	16,6	25,4
Nikommu nie mówiłem	32,6	46,4
Ogółem	100,0	100,0

Tab. 35c. Rozkład procentowy odpowiedzi na pytanie „Jeżeli zdarzyło się, że doświadczyłeś przemocy w sieci, to jak zareagowałeś:” z podziałem ze względu na wiek (G – gimnazjum, PG – szkoły ponadgimnazjalne).

	G	PG
	%	%
Szukałem pomocy u kolegów	19,8	16,7
Powiedziałem rodzicom (opiekunom)	23,3	16,9
Powiadomiłem nauczyciela	3,5	2,5
Zgłosiłem do administratora sieci	20,1	21,3
Nikommu nie mówiłem	33,4	42,6
Ogółem	100,0	100,0

Najważniejsze ustalenia:

- Większość badanych była świadkiem różnych form przemocy słownej w Internecie.
- Najczęściej przybierały one formę wyzywania lub poniżania.
- Częstość kontaktów ze zjawiskiem przemocy słownej wzrasta wraz z częstością użytkowania Internetu oraz z wiekiem badanych.
- Stosunkowo duży odsetek nastolatków jest nie tylko obserwatorem, ale również ofiarą agresji słownej, (głównie: wyzywanie i poniżanie).
- Najczęściej o fakcie bycia ofiarą przemocy słownej młodzież nie informuje nikogo (częściej chłopcy ze szkół ponadgimnazjalnych).
- Jednakże sumarycznie większość badanej populacji komunikuje takie zdarzenia rodzicom, administratorowi sieci lub kolegom.
- Jako główny powód takiej agresji respondenci wskazują: wizerunek, światopogląd oraz cechy socjo-demograficzne jak: preferencje seksualne, narodowość, kolor skóry, pozycja społeczna, płeć.
- Sami ankietowani są najczęściej obiektem agresji internetowej z powodu wizerunku i światopoglądu.

Skutki hejtu i mowy nienawiści

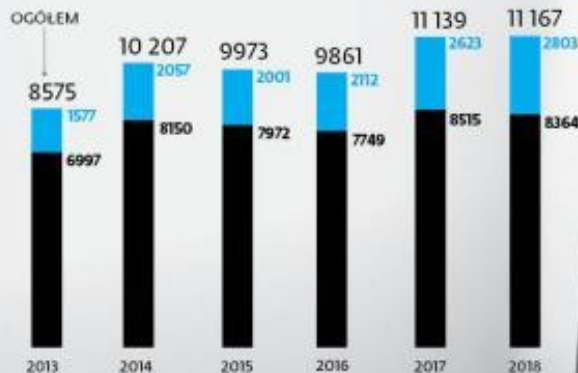
- obniżenie samooceny
- napięcie nerwowe
- niepokój
- izolacja
- lęk
- stany depresyjne
- autoagresja
- próby samobójcze

W 2018 ROKU NA SWOJE ŻYCIE TARGNĘŁO SIĘ 160 UCZNIÓW.
TO TRZYKROTNIĘ WIĘCEJ NIŻ W ROKU 2016
I AŻ SZEŚCIOKROTNIĘ WIĘCEJ NIŻ W ROKU 2013

LICZBA OSÓB, KTÓRE PODJĘŁY PRÓBY SAMOBÓJCZE

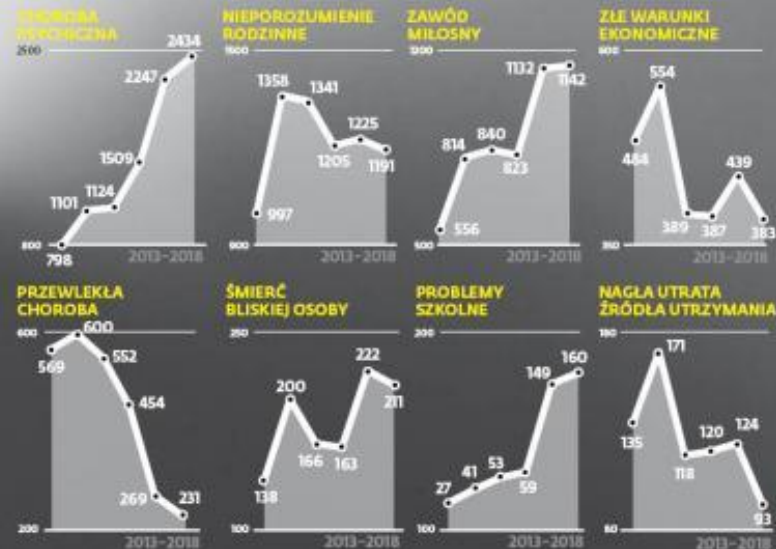
■ KOBIECY
■ MĘŻCZYŹNI

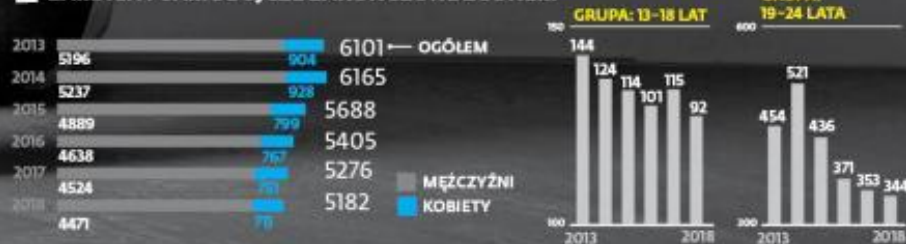
PRÓBY SAMOBÓJCZE WŚRÓD DZIECI I MŁODZIEŻY

POWODY TARGNIĘCIA SIĘ NA SWOJE ŻYCIE

ZAMACHY SAMOBÓJCZE ZAKOŃCZONE ZGONEM

Co robić?

- Zapobiegaj - włączaj się w działania antyhejtowe
- Sam dbaj o to, co mówisz/piszesz
- Buduj zaufanie
- Reaguj - nie bądź bierny/bierna
- Wspieraj ofiary mowy nienawiści: słowami i działaniem
- W przypadku sprawcy - jeśli to możliwe - nie zaczynaj od kary lecz od rozmowy
- Spróbuj stworzyć w swojej klasie/szkole/przedszkolu zestaw reguł, które pomogą tworzyć relacje i przestrzeń wolne od hejtu i mowy nienawiści.
- Szukaj pomocy jeśli jesteś ofiarą mowy nienawiści

Metoda Bystander Intervention (interwencji świadka)

- **Direct (bezpośrednio):** przerwij sytuację, np. zaczynając rozmowę z osobą, wobec której kierowane są nienawistne komentarze, lub pytając ją, czy wszystko w porządku i czy możesz pomóc.
- **Distract (odwróć uwagę):** przerwij sytuację, odwracając uwagę, np. w autobusie skuteczną metodą może być przerwanie kontaktu wzrokowego między osobą doświadczającą przemocy i sprawcą.
- **Delegate (deleguj):** znajdź wsparcie innych osób, poproś o pomoc nauczyciela, rodzica, kolegę itp.
- **Delay (odtóż w czasie):** interwencja może polegać na zgłoszeniu sytuacji po fakcie, napisaniu apelu, udzieleniu wsparcia psychicznego osobie, która doświadczyła mowy nienawiści.

2

2.3

UCZEŃ BĘDĄCY ODBIORCĄ HEJTU

Jak możesz rozmawiać z uczniem odbiorcą hejtu

Wysłuchaj relacji ucznia uważnie bez przerywania oraz bez pocieszania.

Sprawdź czy dobrze zrozumiałeś - spróbuj sparafrazować, powtórz jak zrozumiałeś to co powiedział uczeń, zapytaj czy to wszystko, co chciała/chciał powiedzieć, czy chce jeszcze coś dodać.

Wyraź zrozumienie dla jego uczuć i emocji, że jest smutny, że płacze, że jest zły. Zaznacz, że rozumiesz te emocje, że jesteś z nim i że zrobisz, co możesz, żeby mu pomóc. Możesz powiedzieć np.:

„Wiem, że to przykre”

lub

„Trudno jest się bronić”

Pozwól mu na płacz, uszanuj jego lęk i bezradność. Możesz powiedzieć np.:

„Widzę, że jesteś zdenerwowana/y i płaczesz. Chcę ci pomóc najlepiej jak potrafię w tej sytuacji.”

Nie wyśmiewaj, nie umniejszaj, nie trywializuj jego problemu. Dla dziecka jego sprawy są bardzo ważne, nawet jeśli z twojej perspektywy, osoby dorosłej wydają się błahostką. Pamiętaj, jeśli wyśmiejesz ucznia, stracisz jego zaufanie, poczuje, że nie jesteś w stanie zrozumieć. Kolejnym razem może unikać przyjscia po pomoc do ciebie, może nie wiedzieć jak opowiedzieć, co się wydarzyło.

Zniechęcaj ucznia do odwetu - dając wsparcie, nazywając emocje i potrzeby osoby dotkniętej hejtem. Możesz powiedzieć np.:

„O widzę, że chcesz też umieścić komentarz w tym poście, chcesz, żeby ktoś zrozumiał, że to, co o Tobie napisał było trudne dla ciebie”,

lub

„Reagowanie podobnym komentarzem jaki dostałaś/łeś może nie być zrozumiane, chcesz żebyśmy się zastanowili jak teraz zareagować?”

Możesz zgłosić sprawę na policję.

Powstrzymaj się od ataku słownego w kierunku sprawcy/sprawców hejtu. Pamiętaj dziecko uczy się od dorosłego.

Porozmawiaj z uczniem, żeby opowiedział o wszystkim rodzicom/opiekunom. Wysłuchaj ewentualnych obaw i zaproponuj jak może o tym powiedzieć, jeśli uczeń nie ma pomysłu. Możesz zaproponować swoje wsparcie w takiej rozmowie i dalszym rozwiązywaniu sytuacji.

Pokaż uczniowi, że nie jest w tym sam. Wytłumacz, że to, co o nim napisano nie jest prawdą, że to czyjaś opinia. Wytłumacz dlaczego ten ktoś to zrobił. Możesz powiedzieć np.:

„To ważne, co mówisz dzięki temu możemy razem się tym zająć.”

lub

„To jest tylko opinia tej osoby. Widać bardzo chciał ją jakoś wyrazić, a nie znalazł innego sposobu”.

Porozmawiaj i wytłumacz zjawisko hejtu oraz to, że uczeń, który to napisał, prawdopodobnie sam doświadcza agresji.

3

UCZEŃ AUTOR HEJTU

3.2

Jak możesz rozmawiać z uczniem autorem hejtu

Porozmawiaj, zapytaj dlaczego to zrobił, co chciał przez to uzyskać. Rozmawiając wysłuchaj, bądź ciekaw, staraj się zrozumieć powody.

Powiedz o możliwych konsekwencjach jego czynu.

Wspólnie zastanówcie się, co mogło przeżywać dziecko, które doznało hejtu
Zapytaj ucznia :

„Jak teraz widzisz tę sytuację?”

czy ma jakiś pomysł jak może zadośćuczynić, czy jest coś co może zrobić, co dało by mu to samo uczucie, co dał mu ten hejt, a co nie raniło by drugiej osoby. Wytłumacz dziecku co to znaczy być empatycznym i dlaczego warto. Podaj przykłady do czego doprowadziły już tego typu wpisy

Dziękuję za uwagę

Tomasz Tokarz